

Projectvoorstel

'Methodiekontwikkeling voor het arbeidstoeleidend traject voor leerlingen met ASS'

Aan: UWV Amsterdam, project 'Van Wajong naar Werk'

t.a.v.: mevr. A. Wilms

Van: C. Sebregts, directeur Symbion

Betreft: projectvoorstel "Methodiekontwikkeling voor het arbeidstoeleidend traject voor leerlingen met ASS"

Datum: 30 november 2007

Inhoud

1. Voortraject	2
2. Project	2
3. Leerlingen met ASS.....	2
4. Leerlingen met ASS in het (S)VO	3
5. Praktijkonderwijs.....	4
6. Arbeidstoeleiding in het Praktijkonderwijs.....	4
7. Leerlingen met ASS in het PrO.....	4
7.1 Selectie.....	5
7.2 Intake en toelating	5
7.3 Voorbereiding	6
7.4 Uitvoering	6
8. Schematisch overzicht.....	6

Projectvoorstel 'Methodiekontwikkeling voor het arbeidstoeleidend traject voor leerlingen met ASS'

1. Voortraject

In december 2006 verscheen de notitie 'Arbeidstoeleiding voor leerlingen met ASS' waarin het voornemen van Symbion om leerlingen met een autistisch spectrum stoornis (ASS) naar een werkplek toe te leiden werd beschreven. Dit voornemen is inmiddels geconcretiseerd door een werkgroep 'PrO-ASS', bestaande uit leidinggevenden en docenten (zie par. 7), onderzoek te laten doen naar de doelgroep en de wijze waarop de expertise van het Praktijkonderwijs van Symbion kan worden ingezet om leerlingen met ASS naar de arbeidsmarkt toe te leiden.

In het kader van het onderzoek zijn er verschillende scholen en instellingen bezocht, zoals Prakton in Kampen en Autimaat in Doetinchem. Uit contacten met deskundigen bleek dat er in het Nederlandse voortgezet en middelbaar onderwijs nauwelijks mogelijkheden zijn om leerlingen met ASS een onderwijs-/begeleidingstraject te bieden. Deskundigen waarmee Symbion contact heeft gelegd, geven aan dat er per schooljaar ongeveer 20 leerlingen in de regio de Liemers zijn, die na het speciaal voortgezet onderwijs stranden omdat een opleiding in een ROC of Hogeschool te massaal en daardoor onveilig voor hen is.

In november 2007 is met het College van Bestuur van de Stichting Voortgezet Onderwijs de Liemers (SVOL) gesproken over het verloop van het onderzoek. Hoewel het lastig bleek om de doelgroep van jongeren met ASS via instellingen en organisaties als de Nederlandse Vereniging voor Autisme te vinden, is toch besloten om het traject doorgang te laten vinden. Het was immers duidelijk geworden dat er grote behoefte is aan een begeleidingstraject voor jongeren met ASS. De beslissing om het traject voor leerlingen met ASS te gaan uitvoeren, betekent dat de werkgroep PrO-ASS zich vanaf december 2007 gaat richten op de concrete voorbereiding van het traject. Het is de bedoeling de uitvoering van traject in het schooljaar 2008-2009 te laten starten.

2. Project

Op 28 november 2007 is gebleken dat Symbion in aanmerking kan komen voor subsidie van het UWV Amsterdam ('Van Wajong naar Werk) om de methodiekontwikkeling vorm te geven. In dit projectvoorstel wordt aangegeven hoe de methodiekontwikkeling in het kalenderjaar 2008 wordt aangepakt en welke producten opgeleverd zullen worden. Hoewel Symbion veel ervaring heeft met de arbeidstoeleiding van leerlingen met een functionele arbeidshandicap vraagt de doelgroep van leerlingen met ASS om de ontwikkeling van een speciaal op deze doelgroep gerichte methodiek.

In de navolgende tekst wordt een beschrijving gegeven van de kenmerken van ASS en de implicaties van die kenmerken voor de arbeidstoeleiding. Symbion zal met betrekking tot het omgaan met de leerlingkenmerken ook deskundigheid van derden inzetten. Er is immers veel bekend over de wijze waarop leerlingen met ASS leren en de voorwaarden die moeten zijn vervuld om de leerlingen in staat te stellen nieuwe vaardigheden en competenties te verwerven. Verder wordt ook specialisme dat binnen Symbion al aanwezig is ingezet om het arbeidstoeleidend traject vorm te geven. Dit leidt tot een beschrijving van de wijze waarop Symbion die methodiek tot stand wil brengen en de wijze waarop de opbrengsten van deze ontwikkeling beschikbaar worden gemaakt voor andere instellingen of andere PrO-scholen die eveneens de doelgroep van leerlingen met ASS willen toeleiden naar werk.

3. Leerlingen met ASS

De doelgroep die Symbion met het arbeidstoeleidend traject wil bedienen bestaat uit jongeren met ASS van 16 tot 21 jaar die al dan niet het speciaal voortgezet onderwijs

hebben afgerond en waarvoor geen vervolgtraject blijkt te zijn. Zij kunnen geen opleiding binnen een ROC, hogeschool of ander instituut volgen, omdat zij onvoldoende zelfredzaam, weerbaar en/of zelfstandig zijn. Deze situatie voort uit de beperkingen die de leerlingen hebben door hun stoornis in het autistisch spectrum.

Leerlingen met ASS kenmerken zich door:

- beperkingen in de sociale interactie
- beperkingen in verbale en non-verbale communicatie
- beperkingen in het voorstellingsvermogen
- zich herhalende stereotiepe patronen van gedrag
- preoccupatie met (delen van) voorwerpen

In welke mate een leerling deze kenmerken vertoont, is per individu anders. Het is zeker niet zo dat leerlingen met ASS met elkaar vergeleken kunnen worden of dat zij aan de hand van de kenmerken gecategoriseerd kunnen worden. Bij iedere leerling zijn de kenmerken in meer of mindere mate te herkennen, maar de wijze waarop de kenmerken tot uiting komen in het gedrag en de beleving van de leerling verschilt.

ASS heeft een duidelijke invloed op het sociaal leven van de leerling. Doordat hij moeite heeft met het interpreteren van het verbale en non-verbale gedrag van anderen, verloopt het contact met anderen vaak niet goed. Dit speelt ook op de werkvloer een rol, omdat daar collegiaal gedrag verwacht wordt. Dit betekent oog hebben voor de taken, werkzaamheden en de uitvoering daarvan door de ander. Voor leerlingen met ASS is dat moeilijk.

Het is niet zo dat het leerlingen met ASS ontbreekt aan gevoel. Hun wereld zit vaak vol met onzekerheden en angsten, omdat zij zich er van bewust zijn dat zij de mensen om hen heen moeilijk begrijpen en dat zij daardoor niet op een gepaste manier reageren.

Het gebrek aan voorstellingsvermogen en de preoccupatie met voorwerpen zorgt bovendien voor een barrière met betrekking tot het verwerven van kennis en vaardigheden. Er is veel herhaling nodig om nieuwe vaardigheden te leren en het gevoel van onveiligheid dat het onbekende met zich meebrengt weg te nemen. Als er routines en automatismen zijn ontstaan, behoren de nieuwe vaardigheden tot het handelingsrepertoire van de leerling.

4. Leerlingen met ASS in het (S)VO

Niet alle leerlingen die zijn gediagnosticeerd met ASS zijn aangewezen op het speciaal voortgezet onderwijs (SVO). Omdat ASS in gradaties voorkomt, zijn er ook in het reguliere onderwijs leerlingen met ASS die daar door middel van een leerlinggebonden budget (LGF) extra hulp en ondersteuning krijgen. Leerlingen bij wie de stoornis sterker doorwerkt op hun sociaal-emotionele en cognitieve ontwikkeling worden echter geplaatst in het speciaal onderwijs.

In het Nederlandse onderwijs zijn er vier clusters van speciaal onderwijs:

I – blinde of slechtziende leerlingen

II – dove, slechthorende of anderszins communicatief beperkte leerlingen

III – geestelijk of lichamelijk gehandicapte leerlingen

IV – gedragsmatig problematische jongeren

Om in een clusterschool geplaatst te worden is een diagnose nodig. Omdat ASS veel voorkomt in combinatie met andere handicaps zijn leerlingen met ASS in alle clusters te vinden. Ook in het Praktijkonderwijs zijn leerlingen met ASS te vinden, maar bij hen is de stoornis niet zodanig aanwezig dat het volgen van Praktijkonderwijs niet mogelijk is.

Binnen Symbion is bij docenten en leidinggevendenden kennis van stoornissen in het autistisch spectrum aanwezig. Dit geldt niet alleen voor het Praktijkonderwijs maar ook voor de medewerkers van het Individueel Voortgezet Onderwijs (IVO), dat eveneens een afdeling binnen Symbion is. In het IVO volgen leerlingen met een beschikking voor het Leerweg Ondersteunend Onderwijs van het Liemers College en Candea College het eerste leerjaar VMBO. Indien nodig kan een leerling ook het tweede leerjaar in het IVO volgen. De reden om leerlingen te indiceren voor het IVO is sociaal-emotionele problematiek, waarbij er bij een aantal leerlingen sprake is van ASS.

5. Praktijkonderwijs

Het Praktijkonderwijs is een vorm van regulier voortgezet onderwijs die leerlingen direct toeleidt tot de arbeidsmarkt. Leerlingen kunnen niet kiezen voor het Praktijkonderwijs maar worden daarvoor geïndiceerd door de Regionale Verwijzingscommissie (RVC). De indicatiecriteria zijn als volgt:

- IQ tussen de 55 en 75. In uitzonderingssituatie kan er sprake zijn van een IQ tussen 75 en 80.
- Leerachterstand van 75% op de vaardigheden technisch lezen, begrijpend lezen, spelling en inzichtelijk rekenen, waarbij er minimaal op twee van de vaardigheden een achterstand is. Één van de vaardigheden moet zijn begrijpend lezen of inzichtelijk rekenen.

Leerlingen in het Praktijkonderwijs hebben cognitieve beperkingen, waardoor zij speciale eisen stellen aan het onderwijs. Zij hebben veel herhaling nodig om zich kennis en vaardigheden eigen te maken. Ook hebben zij vaak sociaal-emotionele problematiek omdat zij gebrekkig inzicht hebben in sociale situaties en het gedrag dat daarbij verwacht wordt. Sommige leerlingen komen bovendien uit een zwaksociaal milieu, waardoor zij moeite hebben het juiste gedrag te vertonen.

Hoewel de oorzaak voor de problematiek bij leerlingen met ASS anders is dan die van PrO-leerlingen, hebben beide groepen een onderwijsaanbod nodig dat veel herhaling biedt en te ontwikkelen sociaal gedrag expliciteert. Bovendien vragen beide groepen om maatwerk in het onderwijs. Er zijn weliswaar overeenkomsten qua problematiek, maar bij iedere leerling uit die problematiek zich op een andere manier. In het Praktijkonderwijs wordt leerlingen maatwerk geboden, waarbij met name het onderwijsaanbod in de Midden- en Bovenbouw van het PrO interessant is voor leerlingen met ASS.

6. Arbeidstoeleiding in het Praktijkonderwijs

Het Praktijkonderwijs binnen Symbion is verdeeld over drie 'bouwen' die ieder gemiddeld twee jaar duren. In de Onderbouw starten de leerlingen het onderwijs met een programma dat deels gericht is op het verhogen van de technische leesvaardigheid, vaardigheid in begrijpend lezen, schrijf- en rekenvaardigheid. Daarnaast worden de praktijkvakken koken, tuin, hout, techniek, metaal en schilderen aangeboden, zodat de leerlingen kennis kunnen maken met alle vakgebieden waarnaar zij aan het eind van het Praktijkonderwijs kunnen uitstromen.

In de Middenbouw wordt voortgebouwd op het onderwijs in de Onderbouw en wordt een start gemaakt met de stage. Aanvankelijk gaan de leerlingen op begeleide externe stage bij bedrijven en instellingen, maar in het tweede jaar van de Middenbouw gaan zij individueel op stage. De stages zijn bedoeld om zich te oriënteren op de arbeidsmarkt en kennis te maken met verschillende soorten werk. Vervolgens wordt in de Bovenbouw een plaatsingsstage gelopen, die bedoeld is om de leerling voor te bereiden op een werkplek binnen het bedrijf waar de plaatsingsstage plaatsvindt.

Als de leerling eenmaal is aangenomen bij een bedrijf is het mogelijk om de leerling nog twee jaar te begeleiden in de vorm van jobcoaching. Jobcoaching is bedoeld om vaardigheden te trainen die noodzakelijk zijn om de leerling zijn eerste baan te doen behouden. Symbion verzorgt voor de oud-leerlingen van het Praktijkonderwijs jobcoaching als de leerling volgens het UWV daarvoor in aanmerking komt.

7. Leerlingen met ASS in het PrO

De docenten van Symbion zijn succesvol in het toeleiden van PrO-leerlingen naar de arbeidsmarkt. Zij weten hoe zij de stages van de leerlingen moeten begeleiden en zijn vaardig in het communiceren met de PrO-leerlingen. Er is bovendien een goede relatie met werkgevers die leerlingen stage bieden en eventueel de leerling een arbeidsplaats aanbieden. Het inzetten van deze docenten op de nieuwe doelgroep van leerlingen met ASS

heeft als valkuil dat de aanpak van Pro-leerlingen wordt gekozen, terwijl de ASS-leerlingen op bepaalde punten een andere benadering nodig hebben en voor een deel ook op dezelfde wijze begeleid moeten worden. Dit betekent dat er een nieuwe methodiek ontwikkeld moet worden, die aansluit bij de verworvenheden van het Praktijkonderwijs en rekening houdt met de individuele kenmerken van de ASS-leerling. Om deze methodiek te ontwikkelen, worden de volgende stappen gezet. In het kader van de subsidieregeling zullen bovendien eindproducten opgeleverd worden, die het mogelijk maken om de opbrengsten van het project met andere (onderwijs)instellingen te delen.

De ontwikkeling van een methodiek moet in het kader van het arbeidstoeleidend traject voor leerlingen met ASS breed opgevat worden. Binnen Symbion is vanaf de start van het schooljaar 2007-2008 een werkgroep werkzaam, die hierna aangeduid wordt als de werkgroep Pro-ASS. Deze werkgroep bestaat uit:

- Conny Exterkate: afdelingsmanager Midden- en Bovenbouw Praktijkonderwijs.
- Fred Klaassen: onderwijsontwikkelaar Praktijkonderwijs
- Gerard Wildenbeest: stagecoördinator Praktijkonderwijs
- Peter van de Berg: docent, stagebegeleider en jobcoach
- Wijnand Wenting: docent, stagebegeleider en jobcoach

De werkgroep wordt geleid door Conny Exterkate. Corinne Sebregts, directeur van Symbion werkt met Conny en Fred Klaassen aan de rapportage over het traject voor de subsidieverstrekker en organiseren overige activiteiten om de kennis over het traject te delen met anderen, die ook een onderwijs-/begeleidingstraject voor deze doelgroep willen opzetten.

De werkgroep Pro-ASS heeft van september tot december 2007 onderzoek gedaan naar de doelgroep voor het arbeidstoeleidend traject. De doelgroep blijkt geen groep te zijn, maar individuen die allemaal een stoornis in het autistisch spectrum hebben en daar ieder op hun eigen manier mee moeten omgaan in het dagelijks leven en in leer-/werksituaties. Het ontwikkeltraject van de methodiek van arbeidstoeleiding start daarom met het zoeken en selecteren van leerlingen, die voor het traject in aanmerking kunnen komen.

7.1 Selectie

In november 2007 is het besluit genomen om van het arbeidstoeleidend traject geen groepsgewijs onderwijs-/begeleidingstraject te maken, maar maximaal 10 maatwerk trajecten aan te bieden. Het selecteren van de leerlingen is een proces dat door de werkgroep Pro-ASS wordt vormgegeven. Via instanties als het UWV, de Nederlandse Vereniging voor Autisme en bureaus als Autimaat wordt met deskundigen gesproken over ASS-leerlingen die tussen de wal en het schip zijn geraakt en die behoefte hebben aan een traject zoals Symbion dat biedt. Door het profiel van de leerling te bestuderen, wordt geëxpliciteerd welke leerlingen wel en welke leerlingen niet passen in het traject van Symbion. De selectiecriteria worden benoemd en vastgelegd, waarbij ook de argumentatie voor de relevantie van een criterium wordt vastgelegd. In totaal zullen 8 tot 10 leerlingen worden geselecteerd voor het traject. Verder worden ook de mogelijkheden van Symbion geïnventariseerd en omschreven. Er wordt daarbij onderscheid gemaakt tussen mogelijkheden in het eerste jaar waarin het onderwijs-/begeleidingsaanbod wordt gerealiseerd en mogelijkheden op de langere termijn. Symbion zal zich door de schooljaren heen immers steeds verder bekwamen in de arbeidstoeleiding van leerlingen met ASS.

7.2 Intake en toelating

De leerlingen die geselecteerd zijn en hun ouders worden door Symbion aangeschreven en ingelicht over het arbeidstoeleidend traject. Als de leerling en zijn ouders interesse hebben in het traject, dan worden zij uitgenodigd voor een kennismakingsgesprek of een kennismakingsbijeenkomst.

Als blijkt dat de leerling aan het traject wil deelnemen wordt een intakeprocedure opgesteld. Een intakegesprek is onderdeel van de procedure. Het intakegesprek wordt gevoerd door de toelatingscommissie (TC), die bestaat uit een leidinggevende, ASS-specialist (psycholoog/orthopedagoog), "mentor" en jobcoach. De twee laatstgenoemde rollen kunnen verenigd zijn in één persoon.

De werkgroep PrO-ASS organiseert de eerste kennismaking en stemt de vorm af op het profiel van de leerling. Ook ontwikkelt de werkgroep een procedure met betrekking tot de toelating van de leerlingen, waarbij externe expertise wordt ingeschakeld om te zorgen dat er een goed beeld van de leerling en diens mogelijkheden wordt verkregen.

De procedure om tot intake en toelating van leerlingen te komen, wordt gedocumenteerd en onderbouwd met argumenten, opdat andere instellingen op basis van de binnen Symbion ontwikkelde procedure hun eigen selectie, kennismaking en intake/toelating kunnen organiseren.

7.3 Voorbereiding

Als duidelijk is welke leerlingen een arbeidstoeleidend traject wordt geboden, wordt gestart met de voorbereiding van het traject. Deze voorbereiding zal waarschijnlijk zeer divers zijn, omdat de leerlingen ieder andere eisen stellen aan het traject. Enerzijds wordt er praktische voorbereiding getroffen, bijvoorbeeld door stagebedrijven te zoeken, opleidingseisen te onderzoeken en inhoudelijk expertise te verwerven. Anderzijds worden er profielen opgesteld van de leerlingen die aan het traject gaan deelnemen en de aard van het traject gedocumenteerd. Dit dient als basis voor evaluaties tijdens het traject en deze documenten worden gebruikt om te evalueren of ten aanzien van de leerling de juiste methodische keuzes zijn gemaakt. Het is mogelijk dat tijdens de voorbereiding nog gesprekken gevoerd worden met de leerling, diens ouders en (scholings)instituten waar de leerling eerder onderwijs of begeleiding is geboden.

7.4 Uitvoering

In augustus 2008 gaat het traject voor de 8 à 10 leerlingen van start. Het is moeilijk daar nu uitspraken over te doen, aangezien de leerlingen nog geselecteerd moeten worden. In ieder geval zal er sprake zijn van een maatgesneden traject voor iedere leerling, waarbij er onderwijs gegeven kan worden en/of begeleiding worden gegeven.

De subsidieperiode bestrijkt één kalenderjaar, van december 2007 tot december 2008. In december 2008 loopt het traject voor de leerlingen nog. In november 2008 vindt een eerste evaluatie plaats, waarna er een rapportage wordt opgesteld over de ervaringen tot dan toe. Dit wordt verwerkt tot een eindrapportage waarin de methodische opbrengsten van het ontwikkelingstraject worden opgenomen.

8. Schematisch overzicht

In het onderstaande overzicht wordt schematisch weergegeven wanneer welke activiteiten van de hierboven aangegeven fasen in de ontwikkeling van het arbeidstoeleidend traject worden uitgevoerd. Ook wordt aangegeven wie de activiteiten uitvoert en welke producten opgeleverd worden.

wanneer	Activiteit	uitvoering	Product
Januari/ februari 2008	Fase: selectie van leerlingen <ul style="list-style-type: none"> • contact met deskundigen • bestuderen van dossiers • mogelijkheden Symbion verhelderen 	Werkgroep Pro-ASS en extern deskundige	Selectiecriteria met onderbouwing Benoeming van mogelijkheden Symbion
Maart/april 2008	Fase: intake en toelating <ul style="list-style-type: none"> • kennismakingsgesprek/-bijeenkomst • formering toelatingscommissie (TC) 	Werkgroep PrO-ASS en extern	Intakeprocedure met onderbouwing

	<ul style="list-style-type: none"> • intakeprocedure opstellen • aannemen van de leerlingen 	deskundige	
Mei tot en met juli 2008	Fase: voorbereiding <ul style="list-style-type: none"> • ontwikkelen van maatwerktraject per leerling • profielen opstellen • kenmerken van de opleiding per leerling vastleggen • evt. zoeken van stagebedrijf of andere organisatie die de leerling een toekomstperspectief kan geven • evt. onderzoek naar voorgeschiedenis van de leerling 	Werkgroep PrO-ASS en extern deskundige	Beschrijving van de profielen van leerlingen Beschrijving aard en vormgeving arbeidstoeleidend traject
Augustus 2008/ november 2008 (traject loopt het hele schooljaar 2008-2009)	Fase: uitvoering <ul style="list-style-type: none"> • begeleiden/onderwijs bieden aan leerlingen met ASS • evaluatie in november 2008 • vastleggen van methodische opbrengsten van het traject 	Werkgroep PrO-ASS, ondersteuning door externe deskundige	Evaluatie van het verloop van het arbeidstoeleidend traject Beschrijving van de methodische opbrengsten van het traject

Naast de methodiekontwikkeling voor het arbeidstoeleidend traject zullen er extra activiteiten worden ondernomen om de leeropbrengsten van de methodiekontwikkeling met anderen te delen. Er zullen twee artikelen verschijnen in Remediaal, tijdschrift voor leer- en gedragsproblemen in het VO/BVE. Ook zal de werkgroep PrO-ASS geïnteresseerden van andere (PrO-)scholen en andere instellingen informeren over de wijze waarop het ontwikkeltraject verlopen is en wat de leeropbrengsten daarvan zijn. Ook zal Symbion deelnemen aan conferenties, scholingen en studiedagen die ten aanzien van onderwijs en arbeidstoeleiding van leerlingen met ASS worden georganiseerd.